

Бисмиллаҳир роҳманир роҳийим

Ушбу рисоламни

- Кенг ерлари торлик қилиб ҳижратдан ўзга чора тополмаётган...
 - Ягона гуноҳлари «Ла илаҳа иллаллоҳ» бўлгани туфайли барча ҳак-хуқуқларидан маҳрум этилган, ўз юртларида хорлик ва хўрлик кўриб, ҳатто инсон қаторидан чиқариб ташланган...
 - Фитна ва имтиҳон замонида энг яқин дўстларидаги ўзгаришларни кўриб, ҳайрону лол қолган...
 - Ҳақ йўлда юртидан, оиласидан қувғин қилинган...
 - Аллоҳ йўлида ҳижрат қилиб, ўзлари учун маъқул бўладиган азизлик ва жиҳод майдонини излаётган...
- ... Барча-барча муҳожир биродарларимга бағишлайман. Ушбу китобчам мазлум оға-иниларим, мазлума опа-сингилларим қалбига озгина қувонч ва таскин бағишиласа, ўзимни бахтиёр сезардим. Албатта Аллоҳ таъоло ҳар нарсани эшитгувчи ва меҳрибон зотdir.

Муқаддима

Барча ҳамду санолар Аллоҳгадир. Гувоҳлик бераманки, Аллоҳдан ўзга барҳақ илоҳ йўқ ва Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам Унинг расулидир.

«Эй мўминлар, Аллоҳдан ҳақ-рост қўрқиши билан қўрқинглар ва фақат мусулмон бўлган ҳолларингизда (*ҳаёт кечириб, мусулмон бўлган*

ҳолларингизда) дунёдан ўтинглар!». («Оли-Имрон»-103).

«Эй инсонлар, сизларни бир жондан (Одамдан) яратган ва ундан жуфтини (Ҳаввони) вужудга келтирган ҳамда у икковидан кўп эркак ва аёлларни тарқатган Парвардигорингиздан қўрқингиз! Яна ораларингиздаги савол-жавобларда ўртага номи солинадиган Аллоҳдан қўрқингиз ва қариндош-уругларингиз (билин ажралиб кетишдан сақланингиз)! Албатта Аллоҳ устингиздан кузатувчи бўлган Зотдир». («Нисо»-1).

«Эй мўминлар, Аллоҳдан қўрқинглар, тўғри сўзланглар! (Шунда Аллоҳ) ишларингизни ўнглар ва гуноҳларингизни мағфират қилур. Ким Аллоҳга ва Унинг расулига итоат этса, бас, у буюк саодатга эришибди». («Аҳзоб»-70,71).

Энг рост сўз Аллоҳнинг китоби ва энг яхши йўл Мухаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам суннатларидир. Ишларнинг энг ёмонроғи – янги пайдо қилингандаридир, зеро диндаги ҳар бир янгилик – бидъат, ҳар бир бидъат эса залолатdir. Залолат эса дўзахга бошлайди.

Мўмин киши ҳаёти давомида қалбida ҳам, амалда ҳам бутунлай Аллоҳ таъоло тарафига ўтиб олмоғи, ҳамиша Унинг розилигини топишга тиришмоғи лозим. Шу туфайли мўмин киши ўз динига, иймонига ва ибодатига тажовуз қилинмайдиган ҳамда инсон ҳаётининг мазмун-моҳиятини ташкил қилувчи асосий ғоя – Аллоҳ таъоло ибодати – ўзининг энг тоза ва баркамол қўринишида намоён бўла оладиган ерни истамоғи ва шундай ернигина ўзига ватан тутмоғи лозим.

«Мен жин ва инсонларни фақат Ўзимга ибодат қилишлари учунгина яратдим». («Ваз-зариёт»-56).

«Ҳолбуки, улар фақат ягона Аллоҳга, у Зот учун динни холис қилган, тўғри йўлдан оғмаган ҳолларида ибодат қилишга ва намозни тўқис адо этишга ҳамда закотни (ҳақдорларга) адо этишга буюрилган эдилар. Мана шу тўғри (йўлдаги миллатнинг) динидир». («Баййина»-5).

Мўмин мажбурлик сабабидан жоҳиллар орасида яшаса ҳам унинг ички ва ташки дунёси ҳамиша улардан фарқ қилмоғи зарур. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар:

«(Агар бошқа имконларингиз бўлмаса), улар билан фақат жуссаларингиз аралашиб юрсин, амалларингиз билан эса улардан фарқли бўлинг».

Соф эътиқодли мўминлар, хусусан, бугунги кунда ислом оламининг ҳеч қаерига сифмаяптилар. Ҳозирда ягона Аллоҳга бўйсунадиган мўминлар учун омонлик диёрининг топилиши мушкул. Ҳақ-ҳукуқлари топталиб, фисқу фужур тантана қилаётган бир кунда биродарларимиз қаерга бош олиб кетишга ҳам ҳайронлар.

Хижрат қиласиган жойнинг ўзи бўлмаса, қаерга ҳижрат қилинади?

Агар ҳижрат қиласиган жой топилса, дунёнинг тўрт томонига сочилиб кетган мўминлар ўша ҳижрат ховлисига тўпланишлари керакми?

Умуман ҳижратнинг ўзи нима? У фақат туғилган юртни ташлаб чиқишими?

Хижрат қачон фарз ва қачон мустаҳаб бўлади?

Унинг мақсадлари, сабаблари нима?

Ислом Нури

Ушбу рисоламизда Аллоҳ таъоло тавфиқи ила юқоридаги саволларга жавоб топишга ҳаракат қиласиз. Аллоҳ таъоло барчамиздан қилган хайрли амалларимизни Ўз даргоҳида қабул этсин. Пайғамбаримиз ва саййидимиз Мұхаммадга, у зотнинг аҳли-оиласи ва асҳобларига салоту саломлар бўлсин.

Абдул Мунъим Мустафо
1422-ҳ.й. 24-Рамазон / 2001-й. 9-декабр

Зарур таърифлар

«Хижрат» сўзининг луғавий маъноси бир жойдан иккинчи жойга кўчиш демакдир.

Шариатда эса «хижрат» деб Аллоҳ йўлида куфр ерини ташлаб, ислом ютига ёки фитна авж олган ердан фитна камроқ жойга чиқишига айтилади.

Демак, бошқача қилиб айтганда Аллоҳ розилигини топиш имкони бўлган ерларга интилиш ва шундай ерларни ўзига ватан қилиш ҳамда Аллоҳнинг ғазабини келтирувчи ишлар ривож топган ерлардан ўзини олиб қочиш ҳижратдир.

Ҳажр аслида бирон нарсани тарк қилмоқ, ундан узоклашмоқ дегани бўлиб, араб тилидаги «vasl» (уламоқ, боғламоқ, жамламоқ маъноларини англатувчи) сўзининг зиддини англатади.

Шунинг учун ёмон нарсани ҳажр қилиш вожиб бўлади ва бундай ҳажр таҳсинга сазовор. Аммо шариатда мақталган бир хайрли амални ҳажр қилиш ножоиз бўлиб, аксинча уни васл қилиш, яъни унга яқинлашиш лозим.

Хижрат икки турли бўлади:

Биринчиси: Жон ва дин саломатлиги йўлида амалга ошириладиган маконий хижрат бўлиб, Аллоҳ йўлида куфр ерини тарқ этиб, ислом диёридан бошпана топмоқ ёки фитна авж олган ерларни ташлаб, фитна камроқ бўлган ерга чиқмоқдир.

Бундай хижрат шариатда событ бўлиб, у ҳақда бир қанча оят-ҳадислар ворид бўлган.

«Ким Аллоҳ йўлида ҳижрат қилса, ер юзида кўп паноҳ бўлгудек жойларни ва кенгчиликни топгай. Ким уйидан Аллоҳ ва унинг пайғамбари сари муҳожир бўлиб чиқса, сўнг (*шу йўлда*) унга ўлим етса, батаҳқиқ унинг ажри-мукофоти Аллоҳнинг зиммасига тушар. Аллоҳ мағфиратли, меҳрибон бўлган Зотдир». («Нисо»-100).

«Зулму қийноқларга дучор бўлганларидан сўнг Аллоҳ йўлида хижрат қилган зотларни албатта бу дунёда ҳам гўзал (*гўшаларга*) жойлаштиurmиз. Энди охират ажри-мукофоти янада каттароқ эканини (*одамлар*) билсалар эди!». («Наҳл»-41).

«Сўнгра (*эй Муҳаммад соллаллоҳу алаиҳи ва саллам, билингки*), албатта Парвардигорингиз, (*Макка мушриклари томонидан азобланиш, куфрга мажбур қилиниш билан*) фитналарга дучор этилганларидан кейин (*Маккаи мұкаррамадан Мадинаи мұнавварага*) ҳижрат қилган, сўнг (*Аллоҳ йўлида*) жиҳод этиб, (*бу жиҳод мashaққатларига*) сабр-тоқат қилган зотлар учун (*мададкор, ёрдамчидир*). Албатта Парвардигорингиз У (*мехнат-машаққатларни күтартганларидан*) кейин (*улар учун*) мағфират қилгувчи, меҳрибондир». («Наҳл»-110).

«Иймон келтирган, ҳижрат қилган ва Аллоҳ йўлида курашган зотлар ва (муҳожирларга) уй-жой бериб, ёрдам қилган зотлар – ана ўшалар ҳақиқий мўминлар бўлиб, улар учун мағфират ва улуғ ризқ бордир». («Анфол»-74).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам дедилар:

«Мушриклар билан уларнинг диёрида бирга яшаган кишидан (мусулмонлар) зиммаси пок». (Табароний ривояти).

«Мушриклар орасида яшаётган барча мусулмондан мен покман,- дедилар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам. - Ё Расулуллоҳ, нега?- деб сўрадилар. - Уларнинг (яъни мушрик билан мўмин) ёқсан гулҳанлари (бир-бирига) кўринмаслиги лозим,- дедилар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам». (Термизий ривояти).

«Менга Аллоҳ буюрган беш калимани сизларга (ҳам) буюраман: қулок солиш, итоат, жамоат, ҳижрат ва жиҳод». (Термизий ривояти).

«Абу Фотима розияллоҳу анху Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга дедилар:

- Ё Расулаллоҳ, менга шундай бир амални ўргатингки, уни мудом тўлиқ адо этай.

- Ҳижратни маҳкам тутгин, зоро унинг мисли йўқ!- дедилар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам». (Насоий ривояти).

Яъни ҳижрат муҳожирга дунёю охиратда кўп яхшиликлар келтиргани боис, унга teng келадиган бошқа нарса йўқдир.

«Жарир розияллоҳу анҳудан: Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам байъат олаётгандарида ёнларига бордим ва:

- Ё Расулуллоҳ, қўлингизни беринг, сизга байъат бераман. Менга шартларингизни айтинг, сиз яхшироқ биласиз!- дедим.
- Аллоҳга ибодат қиласиз, намозни қоим этасиз, закот берасиз, мусулмонларга насиҳатгўй бўласиз ва мушриклардан йироқ юрасиз. (Ана шу шартларга биноан) байъатингизни қабул қиласиз!- дедилар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам». (Насоий ривояти).

«Ким мушрик билан бирлашиб, у билан бирга яшаса, ўша (мушрик) билан баробардир». (Силсилаи сахиха).

«Кимга Аллоҳ йўлида (жиходга чиққан чоғида) бирон шиш (чипқон) чиқса, бу ундаги шахидлар аломати-белгисидир». (Абу Довуд ривояти)

«Абдуллоҳ ибн Амр ибн Ос розияллоҳу анҳудан: Мадинада туғилиб ўсан бир киши Мадинада вафот этди. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам унга жаноза ўқигач дедилар:

- Қанийди у ўзга юртда вафот қилганида.
- Нима учун, ё Расулуллоҳ?- дейишиди саҳобалар.
- Агар киши туғилиб ўсан еридан бошқа юртда вафот этса, унинг учун жаннатда туғилган еридан то қадами узилган жойга қадар ўлчаб берилади». (Насоий ривояти).

Булардан ташқари Аллоҳ йўлида хижрат қилишга чақиравчи ҳамда хижратдан қолишни қораловчи яна бир қанча ҳадислар мавжуд.

Иккинчиси: Гуноҳ-маъсиятларни ва Аллоҳ қайтарган ҳар қандай нарсани ҳажр қилиш, яъни тарк этиш.

«Тили ва қўлидан мусулмонлар саломат қолган киши мусулмондир. Аллоҳ таъоло қайтарган нарсадан ҳижрат қилган киши муҳожирдир». (Бухорий ривояти).

Юқорида ўтган ҳадислардан маълумки Аллоҳ таъоло мўминни мушриклар орасида яшашдан ҳам қайтарган. Демак, мазкур ҳадис ҳижратнинг ҳар иккала турини ўзида жамлаган.

«Одамлар моллари ва жонларига (унинг тажовузидан) омонда бўлган киши мўминдир, хато ва гуноҳларни тарқ қилган киши муҳожирдир». (Ибн Можа ривояти).

«Ҳижратнинг энг афзали – Парвардигоринг ёмон кўрган нарсани тарк этмоғингдир». (Аҳмад ривояти).

«Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан энг афзал ҳижрат ҳақида сўрашганида: – Аллоҳ ҳаром қилган нарсани тарқ этган киши!- деб, жавоб бердилар». (Абу Довуд ва Насоий ривояти).

Ибн Ҳажар ёзади:

- Ҳижрат зоҳирий ва ботиний бўлади. Ёмонликка буюрувчи нафс ва шайтон чақириғига жавоб бермаслик – ботиний ҳижрат. Динини фитналардан олиб қочиш – зоҳирий ҳижрат.

Ҳижрат сабаблари ва мақсадлари

Ҳар бир ҳижратнинг шаръий ҳукм доирасига кирмоғи учун маълум

сабаб ва мақсадлар топилиши лозим. Акс ҳолда бу ҳижрат саналмайди. Қуйида ана шу сабаб ва мақсадларнинг энг муҳимлари хусусида сўз юритамиз.

1. Ибодат ва дин саломатлиги

Агар мўминнинг дину ибодатига тазийик ўтказилса ва Аллоҳ унга вожиб қилган диний амалларни у ўз юртида адо этолмаса, унинг учун ибодатини эркин адо этадиган, динига тўла амал қила оладиган бошқа жойга ҳижрат қилиш фарз бўлади. Чунки инсон Аллоҳ таъолога ибодат қилмоқ учун яратилган. Яъни, унинг тириклигининг мазмуни, ҳаётининг бош мақсади – Аллоҳ азза ва жалла ибодати бўлмоғи керак. Шундай экан мўмин киши ана шу йўлда ҳар қандай нарсасидан воз кеча олиши лозим.

«Мен жин ва инсни фақат Ўзимга ибодат қилишлари учунгина яратдим». («Ваз-Зариёт»-56).

«Холбуки улар фақат ягона Аллоҳга, У Зот учун динни холис қилган, тўғри йўлдан оғмаган ҳолларида ибодат қилишга ва намозни тўқис адо этишга ҳамда закотни (ҳақдорларга) адо этишга буюрилган эдилар. Мана шу тўғри (йўлдаги миллатнинг) динидир». («Баййина»-5).

Ушбу оятлардаги ибодат калимаси умумий маънода келган бўлиб, у Аллоҳ таъолога суюкли бўлган зоҳирий ва ботиний барча амалларни, сўз ва ҳатти-ҳаракатларни ўз ичига олади.

Инсон ҳаётининг моҳияти саналмиш Аллоҳ таъоло ибодати тинчликда ҳам, уруш ҳолатида ҳам, сафарда ҳам, муқимликда ҳам ҳамиша асосий

Ислом Нури

ғоя-мақсадлигича қолаверди.

Шу боисдан қаерда Аллоҳ таъолога тўлиқ ибодат қила олса, мўмин ўша ерни ватан тутади. Қаерда ибодат қилиш эркинлиги йўқолса, у ерни тарк этади.

«Эй иймон келтирган бандаларим, шак-шубҳа йўқки, менинг еrim кенг, каттадир. Бас, сизлар менгагина ибодат қилинглар!». («Анкабут»-56).

Инсон ибодатини комил суратда адо этмоғи учун Аллоҳ таъоло ерни кенг қилиб қўйгандир. Яъни бирон ерда ибодатга тўсқинлик қилинса, инсон албатта ибодат эркинлиги мавжуд бўлган бошقا ерни топиши ва у ерга ҳижрат қилиши мумкин. Демак, ибодатдаги ноқислик учун яшаётган жойни баҳона қилиб бўлмайди.

Юқоридаги ояти каримани олимлар қуидагича шарҳлаганлар:

Мужоҳид айтади: – *Менинг еrim кенгдир. Унда ҳижрат қилиб, жиҳод қилинглар.*

Саъид ибн Жубайр айтади: – *Бирон ерда гуноҳ-маъсиятлар қилинаётган бўлса, уни тарқ этинглар. Зоро, Менинг еrim кенгдир.*

Ато айтади: – *Маъсиятга буюрилсангиз, у ердан қочиб чиқинг. Чунки Менинг еrim – кенг. Шунингдек, яшаётган жойида содир этилаётган маъсиятларни ўзгартиришига қурби етмаган ҳар бир мўмин ибодат қилиш имкони бор ерларга ҳижрат қилмзи лозим.*

Мутарриф ибн Абдуллоҳ айтади: – *Менинг еrim, яъни сизларга беражак ризқим кенгдир. Бас ҳижрат қилинглар.*

Ислом Нури

Ибн Касир ўз тафсирида ёзади: – *Расулуллоҳ соллаллоҳу алаиҳи ва саллам: «Шаҳарлар Аллоҳнинг шаҳарлари дир. Бандалар Аллоҳнинг қуллари дир. Қаерда яхшиликни топсангиз, ўша ерни ватан тутингиз», деганлар. Шу боис Маккада аҳвол оғирлашгач, саҳобалар Ҳабашистонга ҳижрат қилдилар. Динларини фитнадан олиб қочган зотлар Ҳабаш ерларида ибодат эркинлиги ва бошпана топдилар. Нажоий (Аллоҳ уни раҳматига олсин) саҳобаларга ҳурмат кўрсатиб, уларни ўз ҳимоясига олди ва уларни озод-эркин инсонлар қилиб қўйди.*

«(Эй Мұхаммад соллаллоҳу алаиҳи ва саллам), Менинг иймон келтирган бандаларимга айтинг: «Парвардигорингиздан кўрқингиз! Бу дунёда чиройли амал қилган зотлар учун (охиратда) чиройли (оқибат-жсаннат) бордир. Аллоҳнинг ери кенгдир. Ҳеч шубҳа йўқки, сабр-тоқат қилгувчиларга ажрумукофотлари беҳисоб равишда тўла-тўқис қилиб берилур»». («Зумар»-10).

Мазкур ояти каримада Аллоҳ таъоло тақвога буюриш билан Аллоҳнинг ери кенг эканлигини бир-бирига боғлиқ суратда зикр қилди. Гўёки шундай хитоб бўлмоқда: Эй, Аллоҳнинг бандаси, ҳеч нарса сизни тақводан тўсмасин. Агар юрtingизда сизни тақводан тўсмоқчи бўлсалар, билингки – Аллоҳнинг ери кенгдир. Бундай ерни тарк этиб, ҳақиқий тақво ва ибодатга имкон бўлган юртни ватан тутинг.

«Албатта (мусулмонлар билан бирга ҳижрат қилмасдан коғирлар қўл остида яшашга рози бўлиш билан) ўз жонларига жабр қилган кимсаларнинг жонларини олиш чоғида фаришталар уларга:
«Қандай ҳолда яшадингиз?», деганларида: «Биз бу ерда чорасиз-бечоралар эдик», дедилар. (Шунда фаришталар):

«Хижрат қилсанглар Аллоҳнинг ери кенг эмасмиди? (Нега дину иймонларингиз йўлида бу юртдан ҳижрат қилмадинглар?)», дейишади. Бундайларнинг жойлари жаҳаннамдир. Қандаям ёмон жойдир у». («Нисо»-97).

Ўз ватанлари ва ҳовли-жойларини қизғангандари ҳамда кофирлар сонини кўпайтиришга хисса қўшганлари учун Аллоҳ таъоло ҳижрат қилишга қодир бўла туриб, ундан қолган кимсаларни ўз жонига зулм қилганлар деб атади ва ҳижрат қилишлари мумкин бўлган ер мавжуд бўла туриб, улар келтираётган арзимас важ-баҳоналарни эътиборга олмади.

Ҳижратнинг аҳамиятини таъкидловчи омиллардан яна бири шуки, золимлар орасида – уларнинг мункар ишларини инкор этмасдан – ҳаёт кечириш кишининг динига, хулқига ва турмуш тарзига ёмон таъсир қиласиди. Шунинг учун Аллоҳ таъоло зулм эгалари билан ўтирумасликни буюрди.

«Энди агар шайтон ёдингиздан чиқарса, эслаганингиздан сўнг бу золим қавм билан бирга ўтируманг!» («Анъом»-68).

«Ахир (Аллоҳ) сизларга Китобда: «Қачонки Аллоҳнинг оятлари инкор қилинаётганини ва масхара қилинаётганини эшиксанлизлар, то бошқа гапга ўтмагунларича ундей кимсалар билан бирга ўтируманглар», деган сўзларни нозил қилган эдик?! (Модомики улар билан ўтирган экансизлар), демак сизлар ҳам шак-шубҳасиз уларнинг худди ўзисиз. Албатта Аллоҳ барча мунофиқ ва кофирларни жаҳаннамга жамлагувчиидир».
(«Нисо»-140).

Яъни, амри маъруф ва наҳий мункар қилмасдан, ўз ихтиёри билан ана шу даврада ўтирган киши ҳукмини Аллоҳ таъоло шу мажлис эгалари ҳукми билан баробар қилди. Демак, улар куфр устида ўтирган бўлсалар, у ҳам кофир бўлади, агар улар фосиқлик ёки зулм устида бўлсалар, у ҳам золим ёки фосиқ бўлади.

Умар ибн Абдулазиз шароб ичиб ўтирган бир неча кимсани тутиб келтирилганда уларга дарра уришни буюрди. Улар орасида бир рўзадор ҳам бор эди. Табиийки, у ичмаганди. «Бу рўзадор», - дейилганда, Умар ибн Абдулазиз: «(Модомики, улар билан ўтирган экансизлар), демак, сизлар ҳам шак-шубҳасиз, уларнинг худди ўзисиз», деган оятни ўқиди ва ҳалиги рўзадорни ҳам дарралатди.

«Бани Исроил орасидан кофир бўлган кимсалар Довуд ва Исо бин Марям тилида лаънатлангандирлар. Бунга сабаб уларнинг осий бўлганлари ва ҳаддан ошганларидир. Улар бир-бирларини қилган нолойик ишларидан қайтармас эдилар. Бу қилмишлари нақадар ёмон иш!». («Моида»-78,79).

Тафсирларда келадики, Бани Исроил маъсият ишларга қўл урганида, уламолари уларни қайтардилар. Бироқ улар ҳаромдан тийилмадилар. Бора-бора уламолари ҳам аста-секин ўз қавми билан гуноҳ-маъсиятларда иштирок этадиган ва ҳаромдан тийилмайдиган бўлишди. Шунда Аллоҳ таъоло уларни бир-бирларига ўхшатиб қўйди. Улар Довуд, Сулаймон ва Исо бин Марям тилида лаънатландилар.

Аввал қавмини мункардан қайтарган ва шундан сўнгтина уларга ўхшаб қолганлар ҳоли шу бўлса, мункар қилинаётган ўринда ҳеч бир эътиrozсиз қатнашиб ўтирганларнинг жазоси нима бўларкин-а?! Шубҳасиз, улар аввалгилардан кўра жазоланишга, Аллоҳнинг

раҳматидан йироқ этилишга кўпроқ сазовордир.

Хадиси шарифда келадики:

«Яхши сухбатдош билан ёмон сухбатдошнинг мисоли гўё мушк-анбар эгаси билан босқон босувчига ўхшайди. Мушк-анбар эгаси ё сенга мушк ҳадя қиласди, ё ундан ўзинг сотиб оласан, лоақал ундан мушкнинг ҳушбўй ҳидини туясан. Босқон босувчи эса ё кийимингни куйдириб кўяди ёки ундан бадбўй ҳид топасан». (Муттафақун алайх).

Демак, золимларни ҳажр қилиш, ёмонлар даврасидан йироқ бўлиш ислом шариати талаблариданdir. Ушбу талабга шариат буйруқларига мувофиқ равишда риоя қилмоқ лозим.

2. Жон омонлиги

Агар мўмин киши золимлар уни қатл қилмоқчи бўлаётганларини сезса ёки улар тарафидан жонига шу каби жиддий бир таҳдидни ҳис этса ва ўзини бу тажовуздан ҳимоялашга қодир бўлмаса, ўз ҳаётини ва ахли-оиласини омон сақлаш учун бехавотир ерларга ҳижрат қиласди.

Зеро, Ислом шариатининг асосий мақсадларидан бири ҳам инсон ҳаётининг ҳар қандай хатардан омонлигини таъминлашдир. Шунинг учун шариатда ўлим хавфи таҳдид солганида бир қанча рухсатлар кучга киради.

Мўмин ҳаётини сақлаб қолиш учун зарурат туғилганда айрим ҳаром нарсаларни ейиши мумкин. Масалан, сахрова ташналиқдан ўлар ҳолатига келган инсон маст қилувчи ичимликдан бошқа нарса топмаса, сувли жойга етиб олгунга қадар унга кифоя қиласиган миқдорда ҳаром ичимликдан ичиши мумкин.

Очликдан силласи қуриган киши ҳалол егуликка етиб олгунига қадар, очликдан ўлмайдиган миқдорда ўлимтик ёки чўчқа гўштидан ейиши мумкин.

«Ахир У сизларга ҳаром қилган нарсаларни муфассал баён қилиб қўйгандир. Магар чорасиз қолган ҳолларингиздагина (у ҳаром қилинган нарсалардан ейишларингиз мумкин). Шубҳасиз, кўп (кишилар) билмаган ҳолларида ўз ҳаво-ҳоҳишлари билан (ўзларини ҳам ўзгаларни ҳам) йўлдан оздирурлар. Албатта Парвардигорингиз бундай тажовузкор кимсаларни жуда яхши билгувчиидир». («Анъом»-119).

«Албатта У сизларга фақат ўлаксани, қонни, тўнғиз гўштини ва Аллоҳдан ўзгага атаб сўйилган нарсаларнигина ҳаром қилди. Энди кимки золим бўлмаган ва ҳаддан ошмаган ҳолида noctor вазиятда қолса, гуноҳкор бўлмайди. Албатта Аллоҳ мағфират қилгувчи, раҳмлидир». («Бақара»-173).

Мазкур ва бошқа далилларга таяниб уламолар: «Заруратлар махзуротларга (мумкин бўлмаган ишларга) рухсат очади» деган фикҳий қоидани ишлаб чиққанлар:

Мусулмон жонини сақлаб қолиши учун тилида куфр калимасини айтиши ҳам мумкин.

«Ким Аллоҳга иймон келтирганидан кейин (яна қайтиб) кофир бўлса, (Аллоҳнинг газабига дучор бўлур). Лекин ким қалби иймон билан ором олгани ҳолда (куфр калимасини айтишига) мажбур қилинса, (унинг иймонига зиён етмас). Аммо кимнинг кўнгли куфр билан (яъни Диндан чиқиб, кофир бўлиш билан) ёзиладиган

бўлса, бас, унда́й кимсаларга Аллоҳ томонидан ғазаб ва улар учун улуғ азоб бордир». («Наҳл»-106).

Мушриклар Аммор розияллоҳу анхуни Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламни ҳақорат қилишга ва ўз олиҳаларни мақтаб гапиришга мажбур қилишди. Аммор розияллоҳу анҳу бўлиб ўтган барча ишни Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга айтди.

- **Қалбинг нима дейди?**- сўрадилар ундан Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам.

- **Қалбим фақат иймон билан ором топади,**- жавоб берди Аммор розияллоҳу анҳу.

- **Агар улар ўз қилмишларини қайтаришса, сен ҳам шу қилган ишингни тақрорлашиңг мумкин,**- деб йўл кўрсатдилар Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам.

Агар киши шундан бошқа имкон топмаса, ўзи ва аҳли-оиласини ҳалокатдан кутқариш учун куфр диёрига ҳам ҳижрат қилиши мумкин. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айrim асҳобларини Ҳабашистон ерига ҳижрат қилишга буюрдилар. Ҳабашистон куфр мамлакати бўлсада, адолатпарвар шоҳи билан танилган юрт эди. Ҳимоячисиз қолган мўминлар Макка мушриклари зулмидан фақат Ҳабашистонга ҳижрат қилиб қутилдилар.

Ибн Ҳазм айтади: – Зулмдан қутулиш учун мусулмонлар орасида ҳимоячи тополмай дорул ҳарбга (мусулмонлар билан уруш ҳолатидаги давлатга) қочишга мажбур бўлган киши – башарти у ерда мусулмонларга қарши курашмаса ва мўминлар зарарига

Ислом Нури

кофирларга ёрдам бермаса – гуноҳкор бўлмайди. Чунки у шундан бошқа чораси йўқ бўлган музтар ҳисобланади.

Шунинг учун имом Зухрий Муҳаммад ибн Муслим ибн Шихоб «Агар Ҳишом ибн Абдулмалик вафот этса, Рум ерларига кетаман», деб қарор қилганди. Чунки Ҳишомнинг ўрнига ўтириши кутилаётган Валид ибн Язид Зухрийни ўлдиришга назр қилганди. Шундай ҳолатга тушган ҳар қандай инсоннинг ҳолати узрли ҳисобланади. (Давоми бор)